

Nové skupinové duše

Sergej O. Prokofjev

Každý anthroposof, který nepřetržitě studuje duchovědná sdělení Rudolfa Steinera, bude poněkud stále častěji narážet na tu zvláštnost, že zvláště významné plody svého duchovního bádání zmiňuje jen jednou a nanejvýše stručně. Vzniká dojem, jako by Rudolf Steiner v takových okamžicích čekal na otázku z okruhu svých posluchačů, aby jim mohl sdělit více nebo připojit další jednotlivosti a souvislosti.

Takový vnitřní postoj Rudolfa Steinera byl přímým následkem jeho intimního vztahu k duchu času a zrcadlil jeho výše popsanou vlastnost. Právě tak jako Michael počítá ve své vládě nad lidstvem plně s individuální svobodou lidí, tak je také moderní zasvěcenec, působící ve smyslu Michaela, závislý na otázkách, které mu někdo dá. Co se poprvé zjevilo v osudu Parsifala, který musel dát otázku na hradě Grálu, to se stalo v době Michaelově základním rysem nové iniciace, která je založena na silách duše vědomé.

K výsledkům duchově vědeckého bádání Rudolfa Steinera, které mají zcela zvláštní význam, o nichž ale velmi málo hovořil, patří jeho poukaz na *nové skupinové duše*, přesněji řečeno, na duchové bytosti, které „jako nějaký druh skupinové duše“ chtějí zcela novým způsobem působit v lidstvu. (Obsaženo v přednášce z 1. 6. 1908.) Tam mluví o tom, že v dnešní době jsou pozemští lidé očekáváni určitým druhem skupinových duší, to jest hierarchickými bytostmi určenými k vedení různých skupin uvnitř lidstva. Tyto skupinové duše v protikladu k dřívějším skupinovým duším plně zohledňují lidskou individualitu a jí dosažený stupeň svobody.

Rudolf Steiner popisuje tuto jejich základní vlastnost, kterou dřívější skupinové duše ještě neměly, následovně: „Všechny dřívější skupinové duše byly bytosti, které činily člověka nesvobodným. Tyto nové bytosti jsou však slučitelné s plnou svobodou a zachováním individuality člověka.“ (GA 102, 1. 6. 1908.) Z toho plyne něco mimořádně důležitého, totiž, že s objevením se takových skupinových duší ve světě hierarchií byl poprvé v zemském vývoji položen duchovní základ pro budoucí svobodnou a vědomou spolupráci mezi lidskými bytostmi a vyššími hierarchiemi. S ní má začít současná epocha vlády Michaelovy nad lidstvem.

Z toho, co zde Rudolf Steiner sdělil, vychází, že tyto nové skupinové duše dnes očekávají v duchovém světě lidské bytosti, které s nimi chtějí spolupracovat pro dobro zemského vývoje. Poněvadž však plně uznávají individuální lidskou svobodu, *očekávají* - jako sám Michael - okamžik, kdy se člověk samostatně rozhodne s nimi spolupracovat svobodně a na základě vědění, které získá z anthroposofie. A to bude možné jen tehdy, když takoví lidé se nejen dovědí o nových skupinových duších, to jest, dosáhnou „moudrost“ o nich, jak je zprostředkována anthroposofií, ale jen když dosáhnou ve svém středu opravdového „souznění citů“.

V uvedené přednášce popisuje Rudolf Steiner obě vlastnosti nových lidských společenství následujícími slovy: „Lidé, kteří opět pochopí duchovní pravdu, jak byla charakterizována,

budou přivedeni dohromady ze svobodné vůle.“ (GA 102, 1. 6. 1908.) Zde se vztahují slova „duchovní pravda“ na nové esoterní poznání, které bylo dnes dáno lidstvu z pramenů duchovní vědy. A potom poukazuje Rudolf Steiner na druhou vlastnost: „Tím, že lidé nechají dobrovolně společně zářit své city, bude opět stvořeno něco, co přesahuje pouhého emancipovaného člověka.... City, které takto proudí do jednoho bodu, dávají nyní opět bytostem [duchového světa] podnět působit jako druh skupinové duše, ale ve zcela jiném smyslu než staré skupinové duše.“ (Viz níže.) „City“ lidí, které „proudí k jednomu středu“: je zde charakterizována ona druhá vlastnost, která je nutná pro spolupráci s novými skupinovými dušemi.

Jinými slovy, čím intenzivněji se mohou spojit city duchovně-vědecky pracujících lidí v jednom středu, o to více se budou moci spojit vznešené skupinové duše s takovou spirituální prací. Tímto středem má být *společná* esoterní práce na Zemi a po Vánočním sjezdu „duše anthroposofické společnosti“, „Svobodná vysoká škola pro duchovní vědu“. (GA 260, 28. 12. 1923.)

Snadno lze pochopit, že hlavní podmínka pro takovou spolupráci s novými skupinovými dušemi spočívá v tom, že společně pracující lidé musí vyvíjet dvě základní vlastnosti, které měli od počátku všichni praví zasvěcenci lidstva. Z tohoto důvodu nazývá Rudolf Steiner tyto zasvěcence *Mistry moudrosti a souznění citů*. Dnešek je charakterizován objevením se nových skupinových duší ve vývoji na Zemi a jejich přechod do aktivity spadá do začátku moderní doby Michaelovy. Co mohlo být v minulosti dosahováno jen jednotlivými vysokými zasvěcenci, to se musí nyní rozšířit na všechny lidi. Neboť skrze anthroposofii může nyní dosáhnout každý obě vlastnosti, individuální i sociální, i když jen v začátcích. Prostřednictvím myšlení musí člověk nejdříve vlastním úsilím vybudovat vztah k nové spirituální *moudrosti*, kterou zvěstuje anthroposofie. Potom k tomu musí získat schopnost spojit se s druhými duchovně usilujícími lidmi do sociálního společenství, jehož úlohou je spolupracovat s hierarchickými duchy na základě *souznění* citů dosaženého jeho členy, a to při vzájemném uznání plné autonomie lidské individuality a její duchovní svobody. Tímto způsobem se vydají takové skupiny na cestu pravých *mistrů* moderního zasvěcení, kterou je v dnešní době iniciace vůle.“ A časem bude možné, aby se skutečně blížily onomu ideálu společenského života a působení, který představuje nejvyšší sjednocení duchovních učitelů lidstva. V souhlase s esoterní tradicí ho Rudolf Steiner nazývá „velká bílá lóže lidstva“, která čerpá inspirace z pramenů ducha času.

Když Rudolf Steiner zmiňuje v této souvislosti „Theosofickou společnost“ jako „první příklad... takového dobrovolného vztahu“, svědčí to o tom, že chtěl takové formy společné práce členů Theosofické společnosti ustanovit už na začátku své spirituální činnosti, když byl ještě generálním sekretářem této společnosti (od roku 1902). Tím chtěl dovést lidi k tomu, aby se učili spolupracovat s novými skupinovými dušemi. „Je třeba učinit pokus vytvořit takovou souvislost, v níž se lidé spojí bez ohledu na rozdílnost povah starých skupinových duší, a takových souvislostí bude v budoucnosti mnoho.“ (Viz níže.) Především je takovým sociálním společenstvím Všeobecná anthroposofická společnost, založená při Vánočním sjezdu, poněvadž je plně zaměřena na společnou spirituální práci s novými skupinovými dušemi.

Zde ovšem vzniká jedna rozhodující otázka. Dřívější skupinové duše vedly lidstvo, aniž věděly něco o tajemství lidské svobody, a tu tedy nebraly v patrnost ve způsobu plnění své úlohy. Odkud se naučily nové skupinové duše tuto schopnost, abychom to vyjádřili lidskou řečí? Kdo jim o tom vyprávěl ve vyšších světech?-

K zodpovězení této otázky je především nutné zaměřit pozornost na tu skutečnost, že Rudolf Steiner jasně rozlišuje pozemskou nebo lidskou svobodu a svobodu kosmického druhu. Tento druhý pojem o svobodě je velmi nesnadný a snad proto ho Rudolf Steiner nikdy blíže necharakterizoval. V předkládané souvislosti je nejdůležitější poukaz obsažen v článku, který napsal již po Vánočním sjezdu, a který má název „Poslání Michaelovo v době lidské svobody“. Tam se Rudolf Steiner dotýká nejprve docela krátce pojmu svobody, jak ho vylíčil ve *Filosofii svobody*, a srovnává ho potom s pojmem „kosmické svobody“, o níž se dá získat vědění jen ve sféře Michaelově. „Přistupujeme-li s duchovním prožíváním k Michaelovu působení v přítomnosti, nalézáme možnost osvětlit si kosmickou podstatu *svobody*.“ (GA 26, Zdůraznění Rudolfem Steinerem.)

Dále ve stejném článku mluví Rudolf Steiner o „duchovním sjednocení s Michaelem“, které vede k takovému získávání zkušenosti s „kosmickou podstatou svobody“. Toto „sjednocení se s Michaelem“ podrobněji popsal v karmických přednáškách. V duchových světech vede k Michaelově nadmyslové škole, v níž se Michael objevuje nejen jako reprezentant sluneční moudrosti, ale také jako velký učitel kosmické svobody. Neboť v naší době ukazuje Michael člověku s jeho nově získanou svobodou moderní cestu ke Kristu, která mu potom dává možnost spojit se se svým duchově-kosmickým původem, a tím nalézt cestu do budoucnosti.

Právě proto, že Michael je ve vyšších světech velkým učitelem kosmické svobody, vede k duchovnímu setkání s ním ve vyšších světech cesta, na níž chceme uskutečnit lidskou svobodu na Zemi ve smyslu popsaném ve *Filosofii svobody*. „Když člověk hledá svobodu bez náladových změn k egoismu, když se mu svoboda stává čistou láskou k rozvíjenému jednání [ve smyslu druhé části *Filosofie svobody*], potom má možnost blížit se Michaelovi.“ (GA 26, „Světové myšlenky v působení Michaelově a v působení Ahrimanově“; Zdůraznění Rudolfem Steinerem.)

Z takové blízkosti k Michaelovi napsal Rudolf Steiner svou *Filosofii svobody*. Podle jeho svědectví mu totiž bylo poprvé poskytnuto setkání s Michaelem v nadmyslovém světě, který leží pozemskému nejbližší, v době, kdy ve Výmaru pracoval na této knize.

Tak se staly pro Rudolfa Steinera dvěma neoddělitelnými zkušenostmi: poznání „kosmické podstaty svobody“ v blízkosti Michaela a zároveň nabývání zkušenosti s ní v pozemském světě, jak je rozsáhle vyjádřena v knize *Filosofie svobody*. Tyto dvě zkušenosti utvořily základ pro následující vývoj anthroposofie. Tím se dostává na světlo velmi důležité hledisko učení v nadmyslové škole Michaelově. Vedle mnoha jiných to bylo také *vyučování kosmické svobodě*, v jejímž středu stál sám Michael jako „duchovní hrdina svobody“.

V této souvislosti je nápadné, že paralelně k metamorfóze starých mystérií v nová, která probíhala v nadmyslové škole Michaelově, nastalo také povýšení mysterijní moudrosti od stupňů duše pocitů a duše rozumu a mysli, na nichž je zažili pozemští účastníci během 3. a 4. poatlantské epochy, až vzhůru k duši vědomé. To znamená, že v době, kdy tato epocha právě

začala na Zemi (1413), dostala skupina lidských duší, které byly mezi smrtí a novým zrozením, vyučování ve vysoké sluneční sféře o podstatě starých mystérií už z hlediska duše vědomé. Bylo to vyučování ve zcela nové formě, ve které byly založeny princip nebeské anthroposofie a její střed, nová křesťanská mystéria. „Nahoře v duchovém světě vysoká škola, která *novým způsobem* v nadmyslovém působení shrnuje starou moudrost zasvěcených, která vyzdvihla do inteligentního vědomí, *do duše vědomé*, lidským duším mezi smrtí a novým zrozením nejprve k tomu předurčeným to, co bylo dříve ve starých časech vlastnictvím moudrosti lidí v duši rozumové nebo v duši myslí, v duši pocitů a tak dále.“ (GA 240, 20. 7. 1924.)

Zmínka o duši rozumové nebo duši myslí a duši pocitů v této souvislosti ukazuje na mystéria, která pocházejí ze čtvrté a třetí poatlantské epochy (řecko-římské a staroegyptské), kdy tyto dva články duše byly vyvíjeny v celém lidstvu. Slova „a tak dále“ se naproti tomu vztahují na tělo pocitů a tělo éterné, to znamená na mystéria druhé (staré perské) a první (staré indické) poatlantské epochy, v jejichž průběhu byla vyvinuta tato dvě těla. Neméně důležitá jsou slova „novým způsobem“. Svědčí přece o tom, že v Michaelově škole byla obnovena stará mysterijní moudrost ze sil mystéria Golgoty. Už o tom byla zmínka výše, jednalo se totiž v Michaelově škole o založení nového kosmického křesťanství.

Při více příležitostech mluvil Rudolf Steiner při popisování Michaelovy školy o tom, že její obsah byl vnímán nejen lidskými dušemi, ale také hierarchickými bytostmi, které se jí účastnily, tedy bytostmi, které se - v protikladu k lidem - nikdy na Zemi nevtělily. Proto nebyla Michaelova slova zprostředkovaná Rudolfem Steinerem zaměřena jen na lidské duše, ale také na tyto hierarchické bytosti: „Přinesme to k vědomí těch duchových bytostí, které se kolem nás nikdy neobjeví v pozemském těle, ale žijí jen éterným způsobem. Přinesme to však také těm duším, které byly často v pozemských tělech na Zemi, ale nyní jsou právě tam a patří k Michaelovu společenství, přinesme to k vědomí těmto lidským duším. Načrtněme *velké učení iniciátů*, které kdysi proudilo dolů na Zem starým způsobem, načrtněme je před dušemi těch, kteří byli inteligenčním způsobem svázáni s Michaelem.“ (GA 240, 20. 7. 1924.)

Ani zde se už nevztahují slova o „velkém učení iniciátů“ na obsah starých mystérií - neboť o nich se říká, že byly „kdysi na Zemi na starý způsob“ -, nýbrž vztahují se na nová mystéria, která vznikla v procesu proměny starých mystérií Michaelem. Pramen nových mystérií pochází z Kristova činu na místě zvaném Golgota.

Vzpomeneme-li si nyní, že ve škole Michaelově byli mezi bytostmi, které se nikdy na Zemi neinkarovaly a které v jeho škole přijaly jeho učení, nejen četní elementární duchové, ale také celá řada bytostí všech tří kategorií třetí hierarchie - to jest všichni andělé, archandělé a dokonce archai, které jsou svázány s nadmyslovým proudem Michaelovým - potom můžeme nalézt odpověď na otázku, odkud získaly nové skupinové duše vědomost o kosmické a lidské svobodě. Neboť jen tím, že se toto naučily v nadmyslové škole Michaelově, byly schopné začít zcela novou formu vedení zemských lidí, které je zcela slučitelné s individuální svobodou člověka: andělé - ve vedení individuálních skupin; archandělé - ve vedení větších společenství; a archai - v těch lidských společenských formách, které chtějí reprezentovat celé lidstvo.

Ze zmínky o „intelektuálně-eticky-morálních souvislostech“ se dá usuzovat, že Rudolf Steiner v uvedené přednášce mínil novými skupinovými dušemi bytosti třetí hierarchie, které při přechodu od dřívější „skupinové duševnosti ke svobodným skupinovým souvislostem“ (GA 102, 1. 6. 1908) mají nahradit od naší doby poněkud všechny etnické, národnostní a pokrevní, popřípadě rodinné svazky. Jde o přechod od práce se starými skupinovými dušemi k práci s novými skupinovými dušemi.

Při více než jedné příležitosti se zmiňuje Rudolf Steiner o třech druzích impulzů, ovšem v poněkud změněné posloupnosti, odpovídající stupňům, na nichž mají svůj duchovní původ: astrální rovina, dolní a horní devachan. (Viz GA 130, 4. 11. 1911.)

Intelektuální impulzy (moudrost) - astrální rovina

Estetické impulzy (krása) - dolní devachan

Morální impulzy (dobro) - horní devachan

Schopnost prožít tyto tři impulzy - které odpovídají v rozikrucian-ské tradici moudrosti, krásy a dobru - je v individuálním lidském životě během prvních tří let života založena bytostmi třetí hierarchie v procesu, v němž se učíme chodit, mluvit a myslet (před probuzením individuálního vědomí já). Tak přinášejí archai člověku sílu vzpřímené chůze a zároveň schopnost přijímat morální impulzy z horního devachanu. Archandělé přinášejí sílu mluvit a schopnost vnímat krásu z dolního devachanu. A andělé přinášejí dar myšlení (poznání) z astrální roviny. Tím ponořují do lidstva první z jmenovaných sil, která vede v něm ke konečnému přemožení všech rasových rozdílů, druhá je taková, že vede k přemožení národnostních rozdílů a třetí je taková, která vede k přemožení rodinných a pokrevních svazků.

Rudolf Steiner upozorňuje nepřímou na bytosti třetí hierarchie, které stojí za třemi impulzy, když v souvislosti s novými skupinovými dušemi se zmiňuje o třech druzích impulzů: o morálních, estetických a intelektuálních. Spolupráce s bytostmi třetí hierarchie má v lidech posílit síly pravdy, krásy a dobru a v sociálním ohledu má vést k svobodě, rovnosti a bratrskosti, které vedou na Zemi ke zřízení troj-člennosti - jedinému sociálnímu řádu, který odpovídá kroku ke spolupráci bohů a lidí také v sociální sféře.

Taková nová spolupráce mezi bohy a lidmi bude však možná, jen když lidé sami se budou blížit k bohům a uchopí vědomě „duchovní ruce“, které se k nim napřahují. Jinými slovy, když bude na Zemi dostatek lidí, kteří jsou anthroposofii připraveni a ochotni k tomu, spolupracovat s hierarchiemi nejen pro sebe jako jednotlivci, ale také jako nová lidská společnost. Neboť „bude spočívat v duších samotných lidí, zda dají příležitost pokud možno mnoha takovým vyšším duším sestoupit k lidem, nebo zda to neudělají.... Čím více vztahů bude vytvořeno a čím více se zde budou vytvářet pocity společenství při úplné svobodě, o to více vznešených bytostí sestoupí k lidem“. (GA 102, 1. 6. 1908.)

Budou-li tedy anthroposofové vyvíjet na úrovni různých skupin a poboček „pocity společenství“, mohou se s nimi spojit ve vlastnosti nových skupinových duší andělé, kteří prošli Michaelovou školou. (Jak jsme už viděli, poukázal na ně Rudolf Steiner v souvislosti s charakterizováním obráceného kultu v anthroposofických skupinách nebo pobočkách.) A když se potom rozšíří podobný pocit společenství mezi anthroposofy na rovině zemských

společenství, mohou se spojit s takovými skupinami archandělů, kteří prošli Michaelovou školou. A když pronikne pocit společenství mezi anthroposofy v celé Všeobecné anthroposofické společnosti, založené při Vánočním sjezdu, mohou se spojit s její spirituální prací archai, kteří prošli Michaelovou školou.

A obráceně: „Čím více se lidé rozptýlí, o to méně vznešených [skupinových] duší bude sestupovat do oblasti lidí.“ (Viz níže.) Jinými slovy: Když zachvátí nejednotnost jednotlivé skupiny anthroposofické společnosti, odtáhnou se od nich s nimi svázaní andělé, rozšíří-li se nejednotnost na zemské skupiny, stáhnou se od nich archandělé, a kdyby takový osud měla zažít Všeobecná anthroposofická společnost (jak se to stalo v konfliktech ve třicátých a čtyřicátých letech 20. století), opustí také ji archai, kteří prošli Michaelovou školou, a právě tak vládnoucí duch času, který vede celý Michaelův proud ve vyšších světech.

Jako u všeho ve světě, co se nachází ve vývojovém procesu, není toto ovšem ještě nic konečně platného. Proto může být zesláblé nebo téměř ztracené spojení s hierarchiemi znovu ustanoveno - zvláště v epoše svobody. Jenom se musí najít na Zemi lidé, kteří jsou schopni se nadchnout pro takový ideál a začnou společně pracovat na jeho uskutečnění. Teprve v daleké budoucnosti, kdyby pozemské lidstvo tuto příležitost s konečnou platností promeškalo, nebo dokonce odmítlo, stalo by se něco, co by už nešlo odčinit. Proto cítil Rudolf Steiner povinnost ukázat v uvedené přednášce posluchačům, co by se stalo, kdyby lidé - a jeho přednáška byla zaměřena v první řadě na anthroposofy - nebyli schopni dojít ke společné moudrosti¹⁸ a k souznění citů, aby na tomto základu začali spolupráci s novými skupinovými dušemi (duchy třetí hierarchie). Neboť potom by se stala lidská duše, která se emancipovala od duchového světa, v průběhu dalšího vývoje „sama jakýmsi druhem elementární bytosti“, poněvadž zameškala příležitost vytvořit vědomé spojení s kosmem hierarchií. (Na jiném místě přednášky.)

Budou-li však lidé vnímat tuto jedinečnou možnost, která je jim dnes nabízena v Anthroposofické společnosti, a najdou-li na základě své svobody a duchovního poznání cestu k sociální spolupráci s bohy, potom nabere celý zemský vývoj směr, který vede k dosažení jeho nejpodstatnějšího cíle. Rudolf Steiner ho v citované přednášce formuloval následovně: „O to více budou sestupovat vznešené bytosti k lidem a *o to rychleji bude zduchovněna planeta Žerné.*“ (Na jiném místě přednášky.)

V duchovědných sděleních Rudolfa Steinera o předpokladech, které je třeba splnit, aby lidé mohli spolupracovat s novými skupinovými dušemi, lze rozlišit při pozorném studiu tři po sobě následující stupně:

poznání duchovních pravd anthroposofie v *myšlení*;
svobodné stékání *citů* ke středu;
dosažení sociální jednoty ve *vůli*.

Z těchto tří podmínek je nejdůležitější druhá, kterou mohou lidé dosáhnout jen vývojem *myšlení srdcem*. Neboť jako je v lidském organismu srdce živým středem, tak se musí v každém pravém lidském společenství utvořit jakýsi druh „sociálního srdce“, k němuž mohou proudit nejlepší a nejspirituálnější city společenství jako ke svému neviditelnému „středu“. V jedné z esoterních hodin mluví Rudolf Steiner o tom, jak je svázán tok krve k srdci s

pocitem bázně a tok krve od srdce k periférii s pocitem studu. Jsou to stavy, které na jedné straně dávají předtuchu budoucího Jupitera a na druhou stranu upomínají i na starý Měsíc. (Viz GA 245, 16. 1. 1908.) Z toho plyne, že v sociálním ohledu pohyb citů členů společenství k periférii - což vede k oddělení a konfliktům - svědčí o převládání sil minulosti, sil staré „měsíční“ karmy. Naproti tomu pohyb citů členů ke středu - který posiluje jejich jednotu a podporuje spolupráci s novými skupinovými dušemi - znamená předtuchu budoucího Jupitera (šesté kulturní epochy).

V uvedené esoterní hodině popisuje Rudolf Steiner tento budoucí jupiterský stav následujícími slovy: „Až nadejde doba, kdy zasvitne jupiterské vědomí, a člověk opět dojde k harmonické souvislosti se silami kosmu, potom přejde jeho sebe si vědomý cit já do nového stavu vědomí, takže člověk potom bude samostatným já, a přece bude v harmonii s vesmírem.“ (Na jiném místě přednášky.) Nahradíme-li slova „kosmos“ a „vesmír“ slovem „sociální okolí“, to jest, přejdeme-li od roviny budoucího Jupitera k rovině šesté kulturní epochy, která předjímá Jupitera v sociální oblasti, dostaneme popis přesně onoho stavu, který Rudolf Steiner označuje jako nutný pro společné působení lidí a nových skupinových duší pocházejících z bytostí třetí hierarchie.

To je potvrzováno ještě tím, že na budoucím Jupiteru člověk - dosáhne stupně anděla - bude plně integrován do třetí hierarchie, na Venuši - když bude na stupni archanděla - do sféry druhé hierarchie, a na Vulkánu - při dosažení stupně archai - do sféry první hierarchie. K dosažení onoho stavu společnosti ve skupině, který umožňuje svobodnou spolupráci s novými skupinovými dušemi, je nutné, jak jsme viděli, vyvinout *myšlení srdcem* na sociální rovině. Michael si přeje vést lidstvo v naší době k tomuto myšlení srdcem. „Osvobozuje myšlenky z oblasti hlavy; uvolňuje jim cestu k srdci.“ (GA 26, „Na počátku doby Michaelovy“.) Také se snaží přimět lidi k tomu, aby zažili nové nadšení, jehož pramenem je na začátku této knihy popsána „nebeská bouře“, která představuje zcela na počátečním stupni nebeskou přípravu anthroposofie. „On (Michael) uvolňuje nadšení z mysli, takže člověk může žít v duševní oddanosti ke všemu, co se dá zažít v *myšlenkovém světle*. Nastala doba Michaelova. Srdce začínají mít myšlenky. Nadšení nepramení už z mystické temnoty, ale z myšlenkami nesené duševní jasnosti.“ (Na jiném místě přednášky zdůraznil Rudolf Steiner.) Základ pro tuto „myšlenkami nesenou duševní jasnost“, z níž má nyní vzniknout pravé michaelské nadšení, byl vytvořen v onom společném kosmickém působení hierarchií, jímž se stal „člověk srdce“ „člověkem hlavy“, a tím poprvé dostal možnost prožívat své myšlenky ve stavu plné duševní jasnosti.

To také přímo souvisí se vznikem anthroposofického společenství v duchu Vánočního sjezdu. Tak napsal Rudolf Steiner ve stejném článku, ve kterém oslovil karmu anthroposofů, kteří díky jejich spojení s Michaelem prošli v minulém životě jeho nadsmyslovou školou: „Lidé, kteří stáli v předcházejícím pozemském životě v inspirované myšlenkové podstatě, byli tedy služebníky Michaela, cítili, že jsou jakoby nasměrováni *k takovému dobrovolnému Michaelovu společenství*, když opět přišli do pozemského života na konci devatenáctého století.“ (Na jiném místě přednášky.) Slovo „nasměrování“ zde neznamená protiklad ke svobodě individua; znamená jen, že základem a zároveň duchovním pramenem k takovému *svobodnému* utváření nového michaelského společenství na Zemi (Anthroposofické společnosti) je společná sluneční karma všech anthroposofů, která byla utvořena při jejich vyučování v Michaelově škole spolu s bytostmi třetí hierarchie.

Na základě spolupráce lidí a současně s hierarchiemi sloužícími Michaelovi proto nyní Michael usiluje, aby duchovní impulzy jeho nadmyslové školy působily na Zemi také v *oblasti sociální*. Základ k tomu byl dán při Vánočním sjezdu prostřednictvím toho, co bylo popsáno v předešlé kapitole: trojčlenné struktury Anthroposofické společnosti, trojčlenné formy Základního kamene a meditace Základního kamene.

K pochopení předešlého musíme uvážit, že uvnitř třetí hierarchie andělé reprezentují její impulzy v celku, to jest, reprezentují síly Ducha Svatého působící prostřednictvím této hierarchie. Archandělé reprezentují druhou hierarchii v její úplnosti, za níž stojí síly Syna. A archai reprezentují první hierarchii, jejímž prostřednictvím jsou činné síly Otcovy. Následkem toho se třetí hierarchie podílela nejen na vzniku meditace Základního kamene, ale také na tvoření nadmyslového Základního kamene, při němž spolupůsobily síly svaté Trojice s bytostmi třetí hierarchie. Uvnitř třetí hierarchie jsou totiž svázáni archai s Bohem Otcem, archandělé s Bohem Synem a andělé s Duchem svátým.

Tak je možné říci, že celý Vánoční sjezd pronikal vztah ke třetí hierarchii, zvláště k těm jejím zástupcům, kteří prošli sluneční školou Michaelovou. A Všeobecná anthroposofická společnost byla vytvořena v esoterním smyslu k tomu, aby se lidé mohli učit spolupracovat s bohy.